

lingar ökat i oroväckande grad, den kan ge det för allmänheten lugnande beskedet att de flesta utländska medborgare visst inte är knark- eller våldsbrottslingar eller sysslar med ekonomisk brottslighet. Den kan också visa, att de flesta utländska brottslingar i likhet med svenska ägnar sig åt den traditionella stöldbrottsligheten. Den visar att brottslingsfrekvenserna ökat för vissa nationaliteter och i vissa åldersklasser. Jag vågar påstå, att den ger värdefulla och rättvisande informationer till myndigheter och andra beslutsfattare. Att jag skulle bidragit till någon missvisande mytbildning har jag däremot inte upplevt.

Jag har i mitt inlägg tillbakavisat Falcks missriktade och oberättigade kritik, som har sin grund i lösa teoretiska påståenden. En debatt omkring forskningsmetoder och forskningsresultat är alltid värdefull. Men det gäller under förutsättning av att diskussionen förs på ett sakligt och framförallt just sätt. Det sätt på vilket Falck framfört sin kritik visar att han saknar förmåga att leva upp till denna standard.

Avslutningsvis vill jag uttrycka min förhoppning om att jag fått Falck att förstå, att när det gäller empiriska undersökningar kan man inte alltid förvänta sig att terrängen skall överensstämja med kartan. Falck bör nog också ha följande ord av Holberg i minnet:

»Eet er et Sökort at forstaa
Et andet Skib at före.«

Adress:

Fil. kand. Britt Sveri
Kriminalvetenskapliga institutet
Stockholms universitet
106 91 STOCKHOLM

EN TILLÄGGSREFLEXION

AV KNUT SVERI

En finsk kriminolog gav en gång uttryck för att det skulle vara mycket enklare att bedriva en vettig och human kriminalpolitik om tidningarna förbjöds att trycka och skriva om kriminaliteten. Tidningarna, hävdade han, kan genom sin förvridding av fakta hetsa upp stämningen på ett sådant sätt att beslutsfattarna — som beklagligtvis i huvudsak får sin uppfattning i dessa frågor genom att läsa tidningar — anser sig tvingade att fatta beslut i en viss riktning. Det ligger mycket i detta konstaterande, men sedan jag tagit del av Sturla Falcks artikel känner jag en viss benägenhet att låta min finska kollegas rekommendation även omfatta en del av kriminalvetenskapliga alster. Från sin begränsade norska horisont förstår Falck tydligen inte vilka problem som i dag finns latenta i det svenska samhället just i fråga om invandrarna, deras anpassning och förhållande till den inhemska befolkningen. Han tycks heller inte begripa vilket viktigt slagträ för rasisterna (och de är flera än man tror!) just utlänningarnas kriminalitet är. Och han tycks därför

inte fatta hur viktiga de basdata om denna kriminalitet som Britt Sveri har framlagt, är för att balansera debatten och ge kriminal- och socialpolitiker faktisk information om problemet, dess förändringar och storlek. Hans angrepp, som spelar såväl rashatare som »låt-gå« politiker i händerna är därmed direkt skadligt.

Vad man skall märka sig är nämligen, att Falck inte vill *diskutera* och därmed lämna bidrag till vårt sätt att kriminologiskt studera problemet. Nej vad han gör är, att helt auktoritärt och på självbelåtet norskt manér *föreskriva* hur man skall gå till väga och påstår, att den som inte gör som han säger begår »grove feil ut fra vitenskapelige kriterier« och därmed lägger »grunnlaget for alvorlige vrangforestillinger«.

Innan jag går över till att konkret diskutera några av Falcks mer fundamentala misstag vill jag påpeka, att jag inte ställer upp till försvar för vare sig Göran Elwin eller Alvar Nelson, vilkas inlägg i svensk debatt är behäftade med påtagliga brister.

Min första kommentar är av principiell metodisk art. Falck hävdar alltså att man vid jämförelser mellan två eller flera populationer *alltid* måste ta hänsyn till vissa av honom bestämda variabler, och säger kategoriskt att om man inte gör som han säger begår man »grove feil« (s 131). De variabler han tillägger sådan vikt är kön, ålder och bostadsort (stad/land) (s 119). Man kan därefter konstatera, han omedelbart själv bryter mot sina egna föreskrifter på flera ställen i sin artikel. Han uttalar sålunda (s 124), att det »er flere som kommer i kontakt med politi- og rettsvesen i byene enn på landet«, och (s 130) att det är »2.5 ganger så mange siktede og straffede i Oslo sammenlignet med landets herredskommuner«. Videre heter det (s 126) at »I Norge står menn for ca. 90 % av den registrerte kriminaliteten«¹⁾ och (s 130) att det är »totalt ca. 4.7 straff-felte pr. 1000 innbyggere, 6.0 for mennene og 0.4 for kvinnene«.

Utifrån sina egna kriterier begår han »grove feil« genom dessa påståenden, i det att han jämför land och stad utan att ta hänsyn till köns- och åldersfördelningar, och genom att jämföra skillnader i registrerad brottslighet hos män och kvinnor utan att ta hänsyn till bostadsort och ålder. Det är ju nämligen just uttalanden på denna generaliseringsnivå som han så hårt angriper i Britt Sveris arbete. Han kan inte rimligen försvara den ståndpunkten, att det är *korrekt* när han själv säger att »män registreras oftare för brott än kvinnor« eller att »stadsbefolkningen registreras oftare för brott än befolkningen på landet« men fel när Britt Sveri säger att »utländska medborgare registreras oftare för brott än svenska medborgare«.

Det förefaller alltså vara på det sättet, att även Falck för *vissa syften* anser det försvarbart och korrekt att generalisera utan hänsyn tagen till samtliga de variabler som han ställer upp. Och det är för mig helt klart att det inte är något fel, när Falck på samma sätt som Britt Sveri drar konklusioner av denna generella typ. Detta måste då i sin tur betyda, att det är något *fundamentalt fel* i Falcks metodologiska grundsyn. Poängen är, att man *inte*, som han gör, auktoritärt kan föreskriva vilka variabler som skall ingå i en undersökning. Det är beroende av vad forskaren

¹⁾ Skall självfallet vara av den *uppklarade* kriminaliteten.

är intresserad av, syftet med undersökningen, vilka data som är tillgängliga och huruvida man rör sig på ett deskriptivt eller teoretiskt plan. Det är beklagligt att Falcks elementära kunskaper i kriminologi inte omfattar ett studium av Anttila-Törnudds lärobok i kriminologi²). Där finns nämligen dessa problem penetrerade på ett mycket klarläggande sätt. Hade Falck inte bara läst utan även förstått vad dessa författare säger i denna fråga, skulle han ha avhållit sig från sådana överord som han använder i sin artikel. Jag kan inte låta bli att ta ett exempel, som visar det närmast groteska i Falcks kritik. Ett av de viktigaste resultaten av Britt Sveris undersökningar är, att hon påvisar att vi i Sverige under perioden 1967—77 har haft en ökning i antalet unga registrerade lagöverträdare bland den utländska befolkningen, och att antalet unga lagöverträdare numera relativt sett är betydligt större än vad det är för svenskar i motsvarande ålder. Denna hennes konklusion är givetvis helt korrekt. Falck förnekar dock att så är fallet under återopande av att hon inte hållit faktorerna kön och bostadsort konstanta. Han tycks sålunda inte begripa, att Britt Sveris konklusion inte kan *ändras* genom konstanthållande av de två variablerna kön och bostadsort. Införingen av nya variabler kan endast tjäna ett syfte, nämligen att fördjupa våra kunskaper om de mekanismer som har varit medverkande till uppkomsten av den påvisade skillnaden. Även Falck borde emellertid förstå, att en sådan vidare analys måste utgå från påvisade skillnader av generell karaktär, och att det därför är fullt legitimt att påvisa och framföra konklusioner av denna art.

Min andra kommentar rör Falcks överdrivna föreställningar om hur variabeln *bostadsort* (»by/land«) inverkar på brottslingsfrekvenserna. Britt Sveri har i sin kommentar generell kritiserat dikotomiseringen av denna variabel och jag instämmer i hennes synpunkter. Vad som emellertid förvånar mig är att Falck inte har försökt att kontrollera sina påståenden innan han upphöjer bostadsorten till en av »de viktigste« faktorerna. Han anför som stöd endast några rent allmänna data hämtade ur den norska kriminalstatistiken, nämligen att »pr. 1000 innbyggere er det ca. 5 ganger så mange etterforskede forbrytelser og 2.5 ganger så mange siktede og straffede i Oslo sammenlignet med landets herredskommuner« (s 130). Dette er korrekt³), men har begränsat värde som bevis för att just bostadsorten har inverkat. Beträffande skillnader i »etterforskede forbrytelser« är förhållandet det att gärningsmännens bostadsort är okänd i det övervägande antalet fall. Och vad beträffar de upplärade fallen är förhållandet det att gärningsort och bostadsort endast sammanfaller i 55 % av fallen (tab 64). Härtill kommer, att uppläringsprocenten är dubbelt så hög i herredskommunerna (24 %) som i Oslo (12 %). Det är således uppenbart, att de registrerade brottslingarnas fördelning på bostadsort måste skilja sig avsevärt från brottens fördelning på gärningsort.

Nu finns det emellertid en annan och mer givande indelning på bostadsort för de om »forbrytelser« dömda i den norska statistiken. Just med tanke på det otil-

²) Anttila, Inkeri och Törnudd, Patrick: Kriminologi, Nordstedts, Stockholm 1973, kap IV, spec s 38—42 och s 51—54.

³) Någon fördelning av straffade på »by- og herredskommuner« finns dock inte i den norska statistiken.

fredsställande i en indelning i »by- och herredskommuner« har man infört en indelning i 9 grupper, baserade på kommunernas centraliserings- och industrialiseringsgrad. I tabell 64 (Kriminalstatistikk 1980) finns antalet »reaksjoner« (dvs »personer« i svensk kriminalstatistisk terminologi) i »förbrytelse saker« fördelade på denna typ av kommuner. Antalet registrerade brottslingar per 1000 invånare varierar från 1.5 för gruppen rena lantbrukskommuner till 4.0 för »særlig sentral, blandet tjenesteytings- og industrikommuner«, dvs storstadsområdena. Totalfrekvensen för samtliga brottslingar i hela Norge är 3.28 per 1000 invånare.

Falck gör nu gällande, att man gör ett »grovt feil« om man tillåter sig att använda siffran 3.28 t ex vid en trendanalys, eftersom denna siffra inte är korrigerad för ändringar i bl a variabeln bostadsort. Jag har ovan visat att hans uppfattning är fel. Vad som här intresserar mig är emellertid det faktum, att han själv inte framlägger något bevis för att bostadsfaktorn har en så avgörande inverkan på totalfrekvensen som han tycks tro.

Lått oss göra det tankeexperimentet, att vi flyttar befolkningen från olika typer av kommuner in till storstadskommunerna, och låt oss vidare förutsätta att den där snabbt blir lika kriminell och lika ofta fast som den där boende befolkningen, dvs fick en frekvens av registrerade brottslingar på 4.0 per 1000. Vilka ändringar skulle detta medföra för totalfrekvensen 3.28?

Genom en del beräkningsarbete, som jag här inte vill belasta framställningen med, framkommer följande:

Flyttar man enbart lantbrukskommunernas befolkning blir den nya totalfrekvensen 3.42. Tar man även med befolkningen i mindre centrala, blandade lantbruks- och industrikommuner ökar den till 3.61. Lägger man till centrala, blandade lantbruks- och industrikommuner blir den 3.69 och tar man med fiskerikommunerna 3.74. Vill man verkligen urbanisera Norge och flyttar även de personer som i dag bor i mindre centrala industrikommuner, är man uppe i 3.80. Av kommuntyper återstår då endast centrala industrikommuner och blandade service- och industrikommuner. I absoluta tal betyder det en ökning i totalantalet registrerade brottslingar från 10.595 till 12.265.

Beräkningen visar klart, även för Norges del, att totalfrekvensen lagförda per 1000 individer påverkas ytterst lite av bostadsort. En total omflyttning av befolkningen i Norge till storstadskommunerna medför endast en ökning av brottslingsfrekvenserna från 3.28 till 3.80, dvs 15 %. På motsvarande sätt kan man då anta, att det endast är maximalt 15 % av skillnaden i brottslingsfrekvens mellan utländska och norska/svenska medborgare som kan förklaras utifrån bostadsvariabeln. Och detta då under den extrema förutsättningen att *samtliga* utländska medborgare är bosatta i storstadskommuner, en förutsättning som givetvis inte är korrekt — även utländska medborgare är, åtminstone för Sveriges del, spridda över hela riket.

Adress:

Professor Knut Sveri
Kriminalvetenskapliga institutet
Stockholms universitet
106 91 STOCKHOLM